

sa pitää kiinnostusta yllä.

Suosittelisin seuraavaa: ensin Philip Kerr opettelee kirjoittamaan, sitten hän hankkii sivistystä. Tämän jälkeen hän voi palata sinne mistä tulikin: töihin mainostoimistoon. En tarkemmin tiedä millaisia ovat brittiläiset mainokset, mutta oletan että ne ainakin jossain määrin muistuttavat meikäläisiä, joita nähdessä tulee usein ajatelleeksi, että olisi tosiaan hyvä jos edes muutamat mainosalan ihmiset olisivat sivistyneitä ja osaisivat kirjoittaa hyvää suomen kieltä.

“Rikositylikonstaapeli Jones nosti katseen-
sa ruudun takaa. ‘Tietääköhän mies itse
asiassa mitään filosofiasta?’ hän kysyi.
Jake nyökkäsi. ‘Sitä minäkin olen pohti-
nut.’” (167)

Tuukka Tomperi

MINÄ, DOLLY JA TOIVON VUOSITUHAT

Osmo Pekonen: *Minä ja Dolly*. Atena
Kustannus Oy, Jyväskylä 1999

Juha Sihvola: *Toivon vuosituhhat*. Sitran
julkaisusarja (no. 185). Atena Kustannus
Oy, Jyväskylä 1998

Matemaatikko Pekosen kolumni-, essee-,
kirja-arvostelu- ja runokokoelman tek-
stit ovat ilmestyneet pääasiassa kahdessa sa-
nomalehdessä: Keski-Suomalaisessa ja Hel-
singin Sanomissa. Perusteemat ovat kiteytet-
tämissä neljään sanaan: tiede, uskonto, isän-
maa ja ekumenia. Pekonen nostaa kristinus-
kon esille lähes jokaisessa tekstissään. Jos ne
eivät käsittele kristinuskoa suoraan niin asioi-
ta katsellaan kristillisestä näkökulmasta käsin.
Ekumenia on Pekosen ajattelun mahtikäsité.
Ekumeeninen ajattelu ei rajoitu Pekosella vain
eri uskonnollisten perinteiden yhteensovitta-
miseen pyrkivään ajatteluun, vaan hän haluaa
yhteensovittaa myös kristillisen ja tieteellisen
ajattelun. Ilmeisesti matemaatikolla on tavoit-
teena kauniisti johdonmukainen maailman-
kuva, jossa ristiriitaisuudet loistavat poissa-
olollaan. Parhaiten Pekosen edustama eku-
meenisuus tulee esille hänen Helsingin Sano-
mille kirjoittamissa kirja-arvosteluissaan ja
esseissään. *Tieteiden kuningatar: matema-
tiikka* -teoksen arviossa hän päätyy tulok-
seen, että historiaan katsomalla voimme näh-
dä kuinka matematiikka on toiminut (ja voisi
edelleen toimia?) lääkittäjänä siltana joko-
mieliselle kulttuurillemme, joka on erottanut

toisistaan luonnontieteellisen ja humanistisen
tutkimuksen. *Uskontojen on käytävä vuoro-
puhelua* -essee saa absurdeja piirteitä kun Pe-
konen toteaa, että ”Islamin perinnön paras
osa - kuten loistava Alhambra - on ilman muu-
ta hyväksyttävä osaksi juutalais-kristillis-islami-
milaista identiteettiä”. Jos Islamilainen perintö
ei ole automaattisesti osa sitä, mitä Pekonen
kutsuu juutalais-kristillis-*islamilaseksi* identi-
teetiksi, niin mikä tämä identiteetti silloin on?
Entä mitä on islamin perinnön paras osa? Al-
hambra, islamilaisten rakentama linnoitus ja
Espanjan tämän hetken suosituin turisti-
kohde? Viimekädessä parasta Pekosen mie-
lestä ovat arabialaiset numerot, jotka lunas-
tavat ”islamin lapsille paikan myös Euroopan
linnoituksen porttien sisäpuolelta”. Tämä lie-
nee melkoista suvaitsevaisuuden nimissä har-
joitettua ulkokultaisuutta. Pascalin *Mietteitä* -
teoksen arvostelussaan Pekonen jatkaa eku-
menialinjaansa ja toteaa kirjan haasteen tä-
män päivän kelvokkaille ihmisille olevan jat-
kaa ”Pascalilta keskeneräiseksi jäänyttä länsi-
maisen sivistyksen synteesiä” yhdessä Raa-
matun, kirkkoisien, Hawkingin ja Kari Enq-
vistin kanssa. Sama linja jatkuu Stephen Haw-
kingin *Ajan lyhyt historia* -arvostelussa. Tällä
kertaa argumentaatio näyttää kohdistuvan
erityisesti Hawkingin henkilökohtaiseen ate-
ismiin. Pekonen lainaa Hawkingin ex-vai-
mon(!) sanoja entisen miehensä luonteesta
”(luuli olevansa Jumala”) ja kertoo esimerkin
kuinka katolinen kirkko vastaanotti maailman
huippufyysikot, jolloin ”uskon ja tieteen yhe-
teysymmärrys näytti suurenmoiselta”, mutta
Hawking meni pilaamaan sen esittämällä nä-
kemyksensä ajan kaksiulotteisuudesta, joka
on Hawkingin mukaan hyvä peruste ateis-
mille. Arvostelun loppupuolella Pekonen etsii
jälleen lääkettä erilaisten näkemysten yhteen-
sovittamiseksi ja uskoo, että jos Helsingin yli-
opiston teoreettisen fysiikan tutkimuslaitok-
sella K.V.Laurikaista koskeneen polemiikin
osapuolet olisivat tunteneet modernin luon-
nontieteen ja Raamatun lisäksi antiikin huma-
nistisen perinnön, oltaisiin turhilta kähmiltä
ehkä vältytty. Pekonen arvostelee luonnolli-
sesti myös C.P. Snown suomeksi ilmesty-
neen *Kaksi kulttuuria* -kirjan. Teoshan liikkuu
hänen mielialueellaan pohtien länsimaisen
kulttuurin kahtiajakautumista. Omituista kyllä,
Pekonen unohtaa arvostelussaan alkuteok-
sen lähes kokonaan ja keskittyy Kari Enqvistin
samasta aiheesta esittämiin mielipiteisiin.
Mutta yhtä kaikki, arvostelun loppuosassa
päädytään jälleen toteamaan, että tällainen
jako on niin turha, ettei siinä kannata asettua
kummallekaan puolelle. Erityisesti matemaat-
tikot tajuavat oman historiansa kautta olevan-
sa osa Euroopan klassista kulttuuriperintöä ja
suhtautuvansa kristinuskoonkin tyynen rau-
hallisesti sen vuoksi, että matematiikan histo-
riasta löytyy niin paljon munkkeja, pappeja ja
jopa pappien poikia. Omituista kyllä, tässä
arvostelussaan Pekonen maltaa mielensä,

eikä suoranaisesti kehota kaikkia kunnan
miehiä rakentamaan synteesiä kulttuurien vä-
lille vaan siitä on luettavissa vain jonkilainen
epäsuora kehoitus välinpitämättömyyteen.

Pekosen kirjan Keski-Suomalaisessa jul-
kaistujen kolumnien osuudessa nousevat
esille Pekosen isänmaallisuus, mielenkiinto
historiaa kohtaan ja se, että hän käy ahkerasti
kirkollisissa tilaisuuksissa. Isänmaallisuus nä-
kyy paitsi hänen sotasankareita käsittelevissä
kirjoituksissaan niin myös Suomen, tai ainak-
in Keski-Suomen, puolesta tuntemastaan
huolesta Euroopan Unionin ja muiden ulko-
maalaisten instituutioiden kynsissä. Tosin täs-
säkin osuudessa kristinuskon teemat ovat
kantavin innoituksen lähde. Pekosen suhtau-
tuminen kristinuskoon on ikävyyttävään kri-
tiikitöntä. Tälle kokoelmalle nimensä anta-
neessa kolumnissa *Hello, Dolly* hän kertoo
tapaamisestaan kloonatun Dolly-lampaan
kanssa. Matemaatikko näyttää uskovan kloo-
naamisteknologian aiheuttamien eettisten
ongelmien olevan täysin tieteellisen toimeliai-
suuden aiheuttamia ja että uteliaita tiedemie-
hiä rajoittaa vain tekniikan kehittymättömyys.
Hän unohtaa täysin selityksen, jonka mukaan
synteesi antiikin kreikkalaisesta perinteestä
kohonneen tieteellisen ajattelun (maailma on
periaatteessa ihmisjärjellä ymmärrettävissä)
ja juutalaisuudesta nousseen kristillisen ajat-
telun ihmiskeskeisten elementtien välillä (ih-
minen on luomakunnan kruunu) kannusti ja
johti sellaisen teknologian kehittämiseen, jol-
la ihminen hallitsee luontoa sekä tieteellisen
toiminnan uudelleen suuntaamiseen tämän
teknologian palvelemista varten. Mikäli pys-
tyisin tämän jälkeen vielä lukemaan Pekosen
tekstiä positiiviseen ymmärtämiseen pyrki-
vällä asenteella, ajattelisin hänen sijoittavan
pythagoralaisuuden johonkin historialliseen
kontekstiin kirjoittaessaan, että ”veljeskun-
nassa oli *salaperäisiä* piirteitä kuten kas-
vissyönti, pukeutuminen valkoisiin vaatteisiin
ja taipumus lukumystiikkaan.” Nyt epäilen,
että kasvissyönti on Pekoselle jotain aidosti
käsittämätöntä.

Vuoden 1998 tiedekirjana palkittu Juha
Sihvolan kirjoittama *Toivon vuosituhhat*
herättää positiivista huomiota jo rakenteel-
laan. Ensinnäkin kirja on jaettu hyvin jäsen-
neltyihin lukuihin ja otsikoituihin kappaleisiin
lukujen sisällä. Tämän lisäksi sivujen reunoih-
in on painettu vielä pienempiä otsikoita, joi-
ten informaation etsiminen ja Sihvolan argu-
mentaation seuraaminen on tehty mahdolli-
simman helpoksi. Tämän ratkaisun takana lie-
nee Sihvolan käsitys filosofiasta argumenta-
tiivisena käytäntönä ja halu toteuttaa mallik-
kaasti tätä filosofian muotoa. Teksti on tosin
painettu luvattoman pienellä ja on siten han-
kalaa lukea. Myös kirjan takakansi herättää
mielenkiintoa asettamalla merkittävän kont-
rastin Pekosen ajatteluun. Siellä nimittäin lu-

vataan, että Sihvola osoittaa arvojen jännitteiden ja tragedioiden olevan voimavara, eikä suinkaan jotain sellaista mikä olisi synteessin avulla hävitettävä. Lähtökohtana Sihvolan ajatus on hedelmällisempi.

Toivon vuosituhatta ei voi olla vertaamatta von Wrightin *Tiede ja ihmisjärki* -teokseen. Molemmat filosofiset tutkimukset lähestyvät kohdettaan historiallisesti. von Wright teknistieteellisen maailmankuvan rakentumista ja Sihvola eurooppalaisen ihmiskuvan muutoksia antiikin Kreikasta tähän päivään. Siinä missä von Wright on tulevaisuuden ennusteiden ja neuvonantojen suhteen varovainen Sihvola esittää rohkeasti mielipiteensä siitä millaisille tavoille ihmisen olisi syytä oppia. Mutta ennen omia teesejään hän käy läpi filosofian historiaa.

Kirjan historiallinen osuus on varsin mittava. Niin mittava, että sitä voisi käyttää jopa vasta-alkajan johdatuksena filosofian, erityisesti filosofisen ihmiskuvan, historiaan. Kantavina teemoina kulkevat rationaalisuus, hyvä elämä sekä näihin liittyvä ihmiskuva. Kirjan perimmäisenä tavoitteena Sihvolalla näyttää kuitenkin olevan vastata kahteen kysymykseen: miten rationaalisen ihmisen tulisi elää ja miten yhteiskunta tulisi tätä varten järjestää. Avainkäsite Sihvolalle on rationaalisuus. Hän peräänkuuluttaa rationaalista keskustelua yhteiskunnallisen osallistumisen muotona olettamatta kuitenkaan, että se kykenesi ratkaisemaan kaikki yhteiskunnalliset ongelmat. Päinvastoin, järjen on oltava itsekriittistä ja ymmärrettävä omat rajoituksensa. Aseeksi vallalla olevaa poliittista retoriikkaa vastaan se kyllä käy. Kuten Sihvola toteaa, voimakkaan naapurimaansa johdosta Suomessa on syntynyt ja sittemmin kriitikittömästi omaksuttu tapa perustella poliittiset päätökset välttämättömyydellä vaikka tosiasiaassa kysymys on keinojen ja päämäärien suhteen tehtävistä *valinnoista*. Välttämättömyyksiin vetoaminen on ollut omiaan vahvistamaan myös vastuun välttämisen kulttuuria maassamme. Rationaalisuuden puolestapuhujana Sihvola on erinomainen, vaikka ainoa teokseen kaipaamani lisä olisikin ollut systemaattinen pohdinta rationaalisuuden erilaisista muodoista. Nyt rationaalisuus -käsite jää leijumaan, Sihvolan kriittisyydestä huolimatta, turhan ongelmattoman muuten hyvin täsmällisen ja selkeän kielenkäytön yläpuolelle.

Kokonaisuutena *Toivon vuosituhhat* on erinomainen yleistajuisesti kirjoitettu teos. Se on kirja, josta on moneksi: se käy johdatukseksi ihmiskuvan problematiikkaan, eurooppalaisen ihmiskuvan historiaksi ja ennen muuta yhteiskuntafilosofiseksi kannanotoksi. Lisäksi sitä voi lukea historiallisen lähestymistavan puolustuspuheena. Teos on kirjoittajansa näköinen. Se on selkeästi argumentoitu ja laajaan oppineisuuteen nojaava tiukka kannanotto ajankohtaisiin kysymyksiin, laji-tyyppinsä erinomainen edustaja.

Sami Syrjämäki